

УДК 658.7.01

ОСОБЛИВОСТІ ТИПОЛОГІЇ ФАКТОРІВ У ЛОГІСТИЧНОМУ ПІДХОДІ**Іванова М.І., к.е.н.***ДВНЗ «Національний гірничий університет», м. Дніпропетровськ*

Дана стаття досліджує особливості типології факторів у логістичному підході з метою її подальшого використання у теорії та практики логістики. При цьому були використані загальнонаукові та спеціальні методи: абстрагування – при визначенні сутності категорії «логістичний підхід»; типології – при систематизації, класифікації факторів, що впливають на логістику; структурно-генетичного аналізу й синтезу – для з'ясування впливу факторів на логістику. Доведено, що логістичний підхід базується на теорії систем, має усі переваги системного підходу та передбачає типологію факторів, що впливають на логістику. Запропоновано застосовуючи типологію, як вид наукової систематизації, класифікувати фактори, що впливають на логістику, за спільними ознаками за допомогою абстрактної теоретичної моделі, яка фіксує найважливіші структурні та функціональні особливості логістики. По-перше, виокремлено три групи факторів, які впливають на логістику: економічні, інфраструктурні та фактори бізнес-процесів; по-друге, усі фактори поділені на позитивні й негативні; внутрішні й зовнішні; поелементні й комплексні. Новизна зводиться до можливості прогнозування змін у логістиці під впливом факторів при використанні логістичного підходу. Запропонована типологія факторів може бути рекомендована як науковцям, так і практикуючим логістам, що досліджують особливості впровадження логістичного підходу.

Ключові слова: логістичний підхід, типологія факторів, фактори впливу на логістику, економічні фактори, інфраструктурні фактори, фактори бізнес-процесів.

UDC 658.7.01

SOME FEATURES OF THE TYPOLOGY OF FACTORS IN THE LOGISTIC APPROACH**Ivanova M.I., PhD in Econ.Sc.***National Mining University, Dnepropetrovsk*

The article explores the typology of factors in the logistics approach for its further use in the theory and practice of logistics. The author uses general scientific and special methods: abstraction method for determining the nature of the category «logistics approach»; typology method for arrangement and classification of factors affecting logistics; structural and genetic analysis and synthesis are used to determine the influence of the factors on logistics. It has been proved that the logistics approach is based on the system theory, it has all the advantages of a systematic approach and provides a typology of factors affecting logistics. The author suggests using the typology as a kind of scientific systematization to classify the logistics-affecting

factors by their common features; the method uses an abstract theoretical model that captures the most important structural and functional features of logistics. Firstly, three groups of factors that affect the logistics have been singled out: economic, infrastructural and business process factors; secondly, all the factors have been divided into positive and negative, internal and external, individual and complex. The study suggests a novel way of predicting the factor-caused changes in logistics through the logistic approach. The suggested typology of factors can be recommended both for researchers and business logisticians who explore the implementation of the logistic approach.

Keywords: logistic approach, typology of factors, logistics-affecting factors, economic factors, infrastructure factors, business process factors.

Актуальність проблеми. Наукове сьогодення характеризується становленням логістики як самостійної науки. Цей процес дійсно не може проходити гладко без суперечок, які виникають через формулювання ключових дефініцій і термінів. Однак більшість науковців дійшли єдиного висновку, що логістичний підхід дозволяє збільшити адаптивність підприємства до мінливих зовнішніх умов функціонування, зберегти наявну ринкову нішу, отримати нові конкурентні переваги. Враховуючи, що логістичний підхід базується на теорії систем та має усі переваги системного підходу, актуальним залишається питання типології факторів, що впливають на логістику.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженням факторів, що впливають на логістику, присвячена значна кількість як українських, так і закордонних публікацій В.Н. Амітана, Л.Л. Антонюка, Б.М. Паласюка, М.С. Шкоди та інших. При цьому Б.М. Паласюк приєднується до думок В.Н. Амітана [1], Л.Л. Антонюка [2] та М.С. Шкоди [4, с.35], що труднощі імплементації основних положень логістики на вітчизняних підприємствах полягають, насамперед, у нестабільності економіки України, а найважливіші проблеми, пов'язані з ефективним використанням логістики у вітчизняному підприємстві, на думку науковців, можна поділити на об'єктивні й суб'єктивні. Об'єктивними причинами є недосконалість методологічної бази впровадження логістики в реальний сектор економіки України; невизначеність меж використання логістики в існуючих господарських системах; нестійке правове поле діяльності підприємницьких структур, а також непродумана система оподаткування; відсутність необхідної структуризації діяльності господарських систем, яка потрібна для впровадження логістики; значний моральний і фізичний знос

виробничого устаткування; слаборозвинена транспортна інфраструктура, яка не відповідає сучасним вимогам (високий ступінь фізичного і морального зносу транспортних засобів і, як наслідок, низька ефективність їх функціонування); низький рівень розвитку виробничо-технічної бази складського господарства; недостатній рівень розвитку й використання сучасних систем електронних комунікацій, електронних мереж, систем зв'язку та телекомунікацій. Суб'єктивними причинами є відсутність кваліфікованих фахівців з логістики і потенційне небажання менеджерів змінювати сталі стереотипи роботи на тлі загальної низької правової й управлінської культури. Начальники служб постачання, доставки, продажів, які звикли виконувати свої традиційні функції, перешкоджають упровадженню наскрізної схеми управління матеріальними потоками підприємства, оскільки цілі логістики не збігаються з цілями окремих функціональних підрозділів. Більше того, окреме підприємство, оптимізоване з погляду логістики, може виявитися неоптимальною ланкою в загальному логістичному ланцюзі у зв'язку з тим, що логістичний підхід передбачає включення в ланцюг безпосередньо виробничого підприємства і пов'язаних з ним постачальників, посередників, клієнтів. Саме координація роботи ланцюга, що складається з різних підприємств, є найважчою при використанні логістичних методів управління [3, с. 166-167].

На наш погляд найефективнішу координацію на сьогодні забезпечує логістичний підхід, проблематикою якого займалася значна кількість як українських, так і закордонних дослідників: В.Г. Алькема, Є.В. Крикавський, Ю.В. Пономарьова, В.В. Стехін, Н.Р. Струк, А.М. Ткаченко, Л.В. Фролова, О.Г. Череп. При цьому більшість сучасних науковців [5, с.293; 6, с.64] при посиланні на термін «логістичний підхід», застосовують визначення надане Л.В. Фроловою: «теорія оптимізації ринкових зв'язків, тобто – наука про вдосконалення управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками на шляху від первинного джерела сировини до кінцевого споживача готової продукції на основі системного підходу і теорії економічних компромісів для отримання синергічного ефекту [7, с. 11]». Підкреслимо, що Л.В. Фролова виокремлює управління, як матеріальними, так і інформаційними й фінансовими потоками, а класичні підручники акцентують увагу лише на зміні пріоритетів господарської діяльності на користь управління матеріальними потоками [8, с.29; 9, с.17; 10, с. 11].

Відомий науковець А.М. Ткаченко вважає, що базою логістичного підходу є системний підхід, що проявляється в розгляді усіх елементів логістичної системи як взаємозалежних і взаємодіючих для досягнення єдиної мети управління, тобто оптимізація функціонування не окремих елементів, а всієї логістичної системи. При цьому широко застосовується вся сукупність методів, теорій і видів аналізу [11, с.13]. До її думки приєднуються як вітчизняні, так і закордонні дослідники [6,с.66; 12,с.76].

Саме тому логістичний підхід передбачає наявність у сфері логістики не однієї, а, як мінімум, двох взаємопов'язаних підсистем, які підлягають оптимізації: 1) технологічної підсистеми, яка охоплює послідовність робіт, використання технічних засобів (обладнання, транспорту, складів тощо); 2) управлінської підсистеми, яка охоплює організаційну структуру, методи прийняття рішень, інші елементи управлінської діяльності [6, с. 66].

Підтримуючи висновки А.М. Ткаченко, Н.Р. Струк, О.Г. Череп, що в основі логістичного підходу є система, необхідно враховувати фактори, які впливають на розвиток логістики в Україні, оскільки саме цей напрям дослідження залишається поза увагою науковців та потребує більш детального аналізу.

Мета роботи. Застосовуючи типологію, як вид наукової систематизації, класифікувати фактори, що впливають на логістику, за спільними ознаками за допомогою абстрактної теоретичної моделі, яка фіксує найважливіші структурні та функціональні особливості логістики.

Викладення основного матеріалу дослідження. Типологія ґрунтується на понятті типу як одиниці розчленовування досліджуваної реальності, конкретної ідеальної моделі об'єктів, що історично розвиваються. В.С. Колодін виокремив три групи факторів, які впливають на розвиток роздрібної торгівлі: зовнішньоекономічні, логістичної інфраструктури та логістичних бізнес-процесів [13, с.96]. За основу структурно-аналітичної типології факторів, науковцем був обраний підхід, запропонований В.І. Бураковим, в якому усі фактори поділені на позитивні й негативні; внутрішні й зовнішні; поелементні й комплексні; кон'юнктурні й стратегічні; організаційно-економічні й організаційно-технічні; керовані й некеровані; інтенсивні та екстенсивні [14, с.203]. Оскільки авторське дослідження присвячено питанням логістики, фактори, що впливають на неї, які були виділені В.С. Колодіним, застосовуючи типологію як вид наукової систематизації, нами були переглянуті, класифіковані за спільними ознаками за допомогою абстрактної теоретичної моделі, яка фіксує найважливіші структурні та функціональні особливості (табл. 1).

Таблиця 1 - Типологія факторів, що впливають на логістику

Фактор	Характеристика фактору		Економічні фактори														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
			Зовнішній	Внутрішній	Позитивний	Негативний	Полементний	Комплексний	Кон'юнктурний	Стратегічний	Організаційно-економічний	Організаційно-технічний	Керований	Некерований	Імтєнсивний	Екстенсивний	
Економічна обстановка		Стабільність грошово-кредитної, банківської системи, експортно-імпортних операцій, рівня інфляції, внутрішнього ринку, інвестування, безробіття	+		+	+		+	+		+			+			
Інтеграція, глобалізація		Формування світового економічного простору, утворення об'єднаних ринків, прямий міжнародний обмін товарами	+		+			+		+			+				+
Стагнація або рецесія		Скорочення інвестиційної активності, девальвація, безробіття	+					+	+					+			+
Міжнародні сполучення		Структурна перебудова через глобалізацію дозволяє утворювати міжнародні коридори постачань	+		+			+	+		+		+		+		
Якість товару і постачання		Є фактором підвищення конкурентоспроможності	+		+		+		+		+		+		+		+
Політичний обстановка		Стабільність політичної системи, наявність конфліктів між політичними опонентами, частота зміни урядів, кількість політичних скандалів, ступінь довіри до влади	+		+			+	+		+			+			+

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Правове середовище	Стабільного законодавства, конституційних законів, кодексів, їх несуперечливість, наявність прямої дії і механізмів виконання, ефективна судова система	+		+	+		+	+		+			+		+
Інфраструктурні фактори															
Логістичні потужності	Логістичні комплекси, логістична інфраструктура, складські комплекси, господарські зв'язки визначають логістичну потужність	+		+			+	+		+		+		+	
Транспортна інфраструктура	Використання транспортних засобів, сучасних інвестиційних та інноваційних технологій в умовах розвиненого сполучення	+		+			+	+		+			+		+
Місце розташування й географічна віддаленість	Фактори, що мають безпосередній вплив на логістичні витрати	+		+			+			+			+		+
Збутова мережа	Розвинена збутова мережа дозволяє максимально швидко задовольняти споживача, оптимізувати асортимент тощо	+		+			+	+		+		+	+		+
Фактори бізнес-процесів															
Логістичні витрати	Оптимізація витрат кожної ланки ланцюга постачань, використання сучасних інформаційних технологій, врахування витрат кожного учасника товаропросування		+		+		+		+	+	+	+		+	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Мотивація й стимулювання	Формування дієвої системи мотивації, використання сучасних методів стимулювання за отримані результати у ланцюгу постачань		+	+		+			+	+		+		+	
Організаційна структура	Чіткий розподіл повноважень та зобов'язань, координація дій за вертикаллю і горизонтальною влади при управлінні товаропропускання за ланцюгом постачань		+	+			+		+	+		+		+	
Грошові кошти	Вільні кошти можуть бути спрямовані на інвестиції та інновації у наявні або нові (диверсифіковані або інтегровані) бізнес-процеси		+	+			+		+	+		+		+	
Розподільчі центри	Забезпечують складування сезонних товарів, зберігання загального потоку постачань, реалізація транзитних постачань		+	+			+		+	+		+		+	
Управління запасами	Використання сучасних методів управління запасами протягом всього ланцюга постачань дозволяє підвищити ефективність діяльності усіх його ланок		+	+			+		+	+		+		+	
Інформаційне забезпечення	Достатня, своєчасна і достовірна інформація дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, скорочувати транзакційний цикл та критичні й катастрофічні ризики		+	+			+		+	+		+		+	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Взаємодія з контрагентами	Вибір і подальша взаємодія з контрагентами повинен спиратися на сучасні методи, що дозволяє уникнути втрат через недоброякісну співпрацю		+	+			+		+	+		+		+	
Ефективність складських операцій	Залежить від продуктивності складських операцій, швидкості обробки замовлень, наявності автоматизованого складського обладнання		+	+			+		+	+		+		+	
Контроль	Використання усіх видів контролю протягом усього ланцюга постачань дозволяє своєчасно виділити «вузькі місця» та вирішити проблемне питання шляхом прийняття дієвих управлінських рішень		+	+			+		+	+		+		+	
Термін задоволення споживача	Фактор часу має бути врахований протягом усього ланцюга постачань; скорочення часу перебування товару у ланцюгу забезпечує підвищення ефективності діяльності усіх ланок		+	+	+		+		+	+		+		+	

Примітка: «+» фактор має вплив на логістику

Джерело: систематизовано автором за [13, 14]

Так, нами виокремлені економічні, інфраструктурні та фактори бізнес-процесів. В залежності від змін, що відбуваються у державі можливі й зміни факторів (особливо це стосується позитивного й негативного впливу); при розбудові мережі постачань некеровані фактори можуть стати керованими. Усі фактори, що можуть мати два значення, відмічено у табл. 1 знаками «+» у двох стовпчиках.

Висновки. Нами досліджено особливості типології факторів у логістичному підході з метою її подальшого використання у теорії та практики логістики. Враховуючи, що логістичний підхід базується на теорії систем та має усі переваги системного підходу, нами запропоновано застосувати типологію, як вид наукової систематизації, класифікувати фактори, що впливають на логістику, за спільними ознаками за допомогою абстрактної теоретичної моделі, яка фіксує найважливіші структурні та функціональні особливості логістики. За результатами дослідження, по-перше, виокремлено три групи факторів, які впливають на логістику: економічні, інфраструктурні та фактори бізнес-процесів; по-друге, усі фактори поділені на позитивні й негативні; внутрішні й зовнішні; поелементні й комплексні. Запропонований підхід дає можливість прогнозувати зміни у логістиці під впливом факторів при використанні логістичного підходу. Перспективою подальшого дослідження у даному напрямку є експертна оцінка впливу кожного фактору на логістику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амітан В.Н. Логістизація процесів в організаційно-економічних системах [Текст] / В.Н. Амітан, Р.Р. Ларіна, В.Л. Пілюшенко. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 73 с.
2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації [Текст] / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Паласюк Б. Логістичне управління підприємством: сутність і основні принципи / Б.Паласюк // Галицький економічний вісник. – 2012. – №3(36). – С. 166-170.
4. Шкода М.С. Світовий досвід використання логістичних підходів для ефективного управління розвитком підприємства й адаптація їх до вітчизняних реалій / М. С. Шкода // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10. – С. 31-36.
5. Стехін В.В. Інтеграція підприємств АПК на засадах логістичного підходу / В. В. Стехін // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. – Полтава : ПДАА. – 2011. – Вип. 2., т. 1. – С. 291–295.

6. Струк Н. Логістичні формування як об'єкт управління / Н. Струк // Аграрна економіка. – 2012. – Т. 5, № 3-4. – С. 64-68.
7. Фролова Л.В. Логістичне управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти / Л.В. Фролова : монографія. – Донецьк: Дон ДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2004. – 261 с.
8. Алькема В.Г. Логістика. Теорія та практика [навч. посібник.] / В.Г. Алькема, О.М. Сумець – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 272 с.
9. Крикавський Є. Логістика. Для економістів : [підручник] / Є. Крикавський– Львів : Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2004. – 448 с.
10. Пономарьова Ю.В. Логістика: [навчальний посібник. Вид. 2-ге., перероб. та доп.] / Ю.В. Пономарьова. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
11. Ткаченко А.М. Логістичне управління вантажоперевезеннями: монографія / А. М. Ткаченко, А. М. Шевчук ; ЗДІА. – Запоріжжя : ЗДІА, 2010. – 248 с.
12. Череп О.Г. Вплив логістичного підходу на управління ефективністю діяльності підприємства-суб'єкта ЗЕД / О. Г. Череп, М. В. Голованова // Вісник Запорізького нац. університету: Економічні науки . – 2011 . – №1(9) . – С. 74-78.
13. Колодин В.С. Логистические факторы, влияющие на развитие российской розничной торговли / В.С. Колодин, Я.М. Быстрицкая // Известия Иркутской государственной экономической академии. – 2015. – Т. 25, № 1. – С.95-102.
14. Бураков В.И. Современные логистические технологии в производственно-коммерческой деятельности : учеб. пособие / В.И. Бураков, В. С. Колодин. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2005. – 216 с.